

## Список літератури

1. Глухова Е.В. Концепция жизненных циклов: необходимо ли ее понимание и применение финансистами на российском рынке? / Е.В.Глухова // Корпоративные финансы, 2007. - № 4. - С. 111-117.
2. Мільнер Б.З. Теорія організації. / Б.З. Мільнер—М.: Инфра-м, 2001г.-345с.
3. Осовська Г.В. Життєвий цикл організації / Г.В Осовська., О.А. Осовський // Монографія. - К.: "Кондор", 2006.- 664 с
4. Поплавська Ж.В. Сутність життєвого циклу підприємств та фактори, що впливають на його формування / Ж.В. Поплавська, Т.В. Доненко // Науковий вісник. Збірник наукових праць. Вип. 18.8, 2008.— С. 169-174
5. Савіна Г.Г. Роль інновацій в життєвому циклі підприємства / Г.Г. Савіна, Е.В. Коровина // Актуальные проблемы экономики и менеджмента: теория, инновации и современная практика: монография/ под ред. Кузнецова Э.А. Харьков: Бурун Книга, 2012. - Книга 2.— С. 237-250
6. Трифилова А.А. Управление инновационным развитием предприятия. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 176 с.
7. Чайковська В.П. Оцінка сучасної системи ресурсозабезпечення підприємств машинобудівної галузі та шляхи її вдосконалення. / В.П. Чайковська // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". Рукопис подано до редакції 19.03.14

УДК 622.012.009.12

О.А. ТЕМЧЕНКО, канд. техн. наук, доц., Криворізький національний університет  
 В.В. ВАПНІЧНА, канд. техн. наук, доц., НТУУ «Київський політехнічний університет»  
 Б.Ю. ГОЛОБОРОДЬКО, студент, Криворізький національний університет

### ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГІРНИЧОВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ КРИВБАСУ

Об'єктивна оцінка конкурентоспроможності інтегральними критеріями створить інформаційну базу для прийняття ефективних управлінських рішень на вітчизняних гірничодобувних підприємствах з урахуванням доцільності подальшого застосування відкритих гірничих робіт на глибоких залізрудних родовищах, що надасть можливість забезпечити економічну стабільність і сприятиме успішному розвитку національної економіки.

**Проблема та її зв'язок з науковими та практичним завданнями.** Дослідження конкурентоспроможності гірничозбагачувальних підприємств є ключовим напрямом в забезпеченні перспектив успішного ведення подальшої діяльності, передумовою здобуття стійких конкурентних переваг в довгостроковому періоді, що залежать від об'єктивності та цілісності оцінки виробничих та ресурсних стратегій.

**Аналіз досліджень та публікацій.** Вагомий внесок у розробку проблем конкурентоспроможності підприємств внесли такі зарубіжні вчені: А. Сміт та Д. Рікардо, Дж. Міль, А. Маршалл, М. Портер. Щодо наукових розробок вітчизняних вчених, варто зазначити наукові праці Л.І. Донець, С.Б. Романишин, Л.П. Градова, З.Є. Шершньову, Е.А. Волкова та інші.

Аналіз роботи залізрудних підприємств й наукової літератури свідчать про низький рівень технологічного забезпечення конкурентоспроможності товарної продукції у порівнянні з закордонними аналогами.

Незважаючи на те, що в цьому напрямку проводяться теоретичні й практичні роботи, стосовно залізрудних кар'єрів гірничо-збагачувальних підприємств Кривбасу комплексні системні дослідження з проблеми оцінки ефективності застосування комплексів гірничотранспортного устаткування практично не виконувалися, що вказує на їх актуальність.

**Постановка завдання.** Основним завданням даної роботи є оцінка конкурентних позицій гірничо-збагачувальних підприємств Кривбасу (ПАТ «Центральний ГЗК», ПАТ «Північний ГЗК», ПАТ «Південний ГЗК», ПАТ «Інгулецький ГЗК») на ринку залізрудної сировини на основі використання інтегрального показника конкурентоспроможності.

**Викладення матеріалу та результати.** Згідно З.Є. Шершньової та С.В. Оборської, конкурентоспроможність підприємства - це рівень його компетенції відносно інших підприємств-конкурентів у нагромадженні та використанні виробничого потенціалу певної спрямованості, а також його окремих складових: технологічних ресурсів, менеджменту, навичок і знань персоналу, що впливають на якість продукції, прибутковість, продуктивність та

інші показники [1, С.7].

На думку Покропивного С.Ф. [2], конкурентоспроможністю підприємства є його здатність до ефективної господарської діяльності та забезпечення прибутковості в умовах конкурентного ринку, тобто, це здатність забезпечити випуск і реалізацію конкурентоспроможної продукції яка має будь-які переваги порівняно з продукцією інших товаровиробників залізорудної сировини.

Проте для підприємств ГМК, конкурентоспроможність підприємства доцільно визначати як узагальнюючу оцінку його конкурентних переваг у питаннях формування ресурсного потенціалу, якості задоволення споживчого попиту та досягнутої, за рахунок цього, ефективності функціонування господарчої системи на момент чи протягом періоду оцінювання.

Для оцінки конкурентоспроможності гірничозбагачувальних підприємств, що здійснюють видобуток і переробку залізної руди з окремого родовища, доцільно використовувати інтегральний показник ефективності застосування відкритих гірничих робіт (ПКВГР), відн. один

$$PK_{BGR} = TP \cdot \Phi P \cdot MP \cdot \frac{D}{KBП} \rightarrow \max, \quad (1)$$

де TP - трудорентабельність; ФР - фондорентабельність; МР - мінералорентабельність; Д - частка товарної продукції підприємства на ринку залізорудної сировини (ЗРС), відн. од.; KBП - коефіцієнт використання виробничої потужності підприємства, відн. од.

У якості критерію оцінки промислово-виробничого персоналу пропонується використовувати показник трудорентабельності (ТР)

$$TR_{ГЗК} = \frac{ТП}{ФОП} \times \frac{ВД}{C_{TP-ФОП}}, \text{ відн. один.} \quad (2)$$

де ТП - обсяг товарної продукції для певного виду продукції (концентрат, агломерат, обкотиші), грн.; ФОП - відповідно фонд оплати праці промислово-виробничого персоналу гірничо-збагачувального комбінату, грн.; ВД - валовий дохід, грн.;  $C_p$  - собівартість видобутку руди у кар'єрі (без фонду оплати праці промислово-виробничого персоналу), грн.

Узагальнюючий показник ефективності використання виробничих фондів гірничовидобувного підприємства можна представити фондорентабельністю (ФР<sub>ГЗК</sub>)

$$FR_{ГЗК} = \frac{ТП}{BP_{ГЗК}} \cdot \frac{ВД}{C_{TP}}, \text{ віднодин} \quad (3)$$

де ВРГЗК - первісна середньорічна вартість техніки ГЗК, грн.

З метою оцінки якісних характеристик залізорудної сировини певного гірничодобувного підприємства пропонується застосовувати показник мінералорентабельності (МР<sub>ГЗК</sub>), який розраховується за формулою

$$MP_{ГЗК} = KK_{TP} \cdot \frac{ВД}{C_{TP}}, \text{ відн. один} \quad (4)$$

де ККТП, ККр - вміст корисного компоненту у товарній продукції ГЗК, відн. один.

Використовуючи наведені формули, визначимо інтегральний показник конкурентоспроможності гірничо-збагачувальних підприємств Кривбасу на основі товарної продукції (концентрату) за 2011 рік, з урахуванням даних табл. 1.

Таблиця 1

Розрахунок інтегрального показника конкурентоспроможності ГЗК Кривбасу за 2011 р.

Показники діяльності	Гірничозбагачувальні підприємства			
	ПАТ «ЦГЗК»	ПАТ «ІнГЗК»	ПАТ «ПівнГЗК»	ПАТ «ПівдГЗК»
Обсяг реалізації концентрату, тис. грн	3713186,44	14507915,7	3005443,5	8964591
Фонд оплати праці, тис. грн.	296628,8	331014,9	398044,3	401035,7
Середньорічна вартість ОЗ, тис. грн.	3223345	4361040	7352883	4001664
Вміст заліза у концентраті, %	68,25	65,36	66,31	65,58
Валовий прибуток, тис. грн.	3853027	10853798	9340029	7331042
Собівартість виготовленого концентрату, тис. грн.	3707803,42	14548145,9	2935163,2	8919127

Валовий дохід, тис. грн.	7385385	17102571	16696783	11697350
Частка на ринку залізородної продукції, %	9,91	18,43	21,89	12,6
Коефіцієнт використання виробничої потужності, відн. од.	0,773	1,05797	0,7505	0,9916
Трудорентабельність	0,271	0,5272	0,4969	0,307
Мінералорентабельність	1,3594	0,7684	3,7721	0,8601
Фондорентабельність	1,1971	2,4819	1,3007	1,8413
Інтегральний показник конкурентоспроможності	0,0565	0,1751	0,7111	0,0618

Згідно до проведених розрахунків, можна зробити висновок, що найбільше значення трудорентабельності має ПАТ «ІнГЗК» - 0,5272, а найменше - ПАТ «ЦГЗК».

Щодо мінералорентабельності, то найбільше значення (3,7721) має ПАТ «ПівнГЗК», а найменше - ПАТ «ІнГЗК» (0,7684).

Щодо фондорентабельності, то її сукупне значення для аналізованих підприємств складає: ЦГЗК - 1,1971, ІнГЗК - 2,4819, ПівнГЗК - 1,3007, ПівдГЗК - 1,8413.

Вплив даних показників на оцінку конкурентоспроможності проявляється у значенні інтегрального показника ефективності діяльності гірничозбагачувальних підприємств Кривбасу, значення якого графічно зображені у вигляді рис. 1.

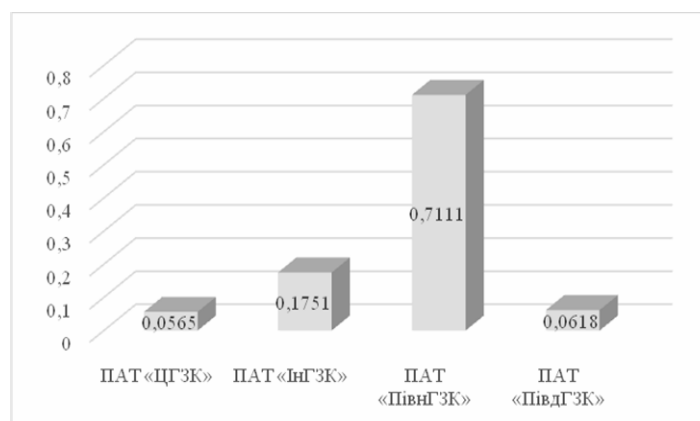


Рис.1. Значення інтегрального показника ефективності діяльності ГЗК Кривбасу за 2011 р.

Згідно ранжування складових інтегрального показника конкурентоспроможності (табл. 2), перспективними напрямками діяльності для ПАТ «ІнГЗК» є покращення значення мінералорентабельності, що дозволить підвищити конкурентоспроможність та ефективність своєї діяльності. ПАТ «ПівнГЗК» необхідно звернути увагу на використання основних виробничих фондів, адже значення показника фондорентабельності є нижчим від середнього рівня інших показників.

Для ПАТ «ЦГЗК» та ПАТ «ПівдГЗК» складно визначити один перспективний напрямок вдосконалення, адже підприємства не є лідерами в жодному з наведених аспектів.

Таблиця 2

Таблиця ранжування гірничо-збагачувальних підприємств Кривбасу

Показник	ПАТ «ЦГЗК»	ПАТ «ІнГЗК»	ПАТ «ПівнГЗК»	ПАТ «ПівдГЗК»
Трудорентабельність	4	1	2	3
Мінералорентабельність	2	4	1	3
Фондорентабельність	4	1	3	2

Результати розрахунків інтегрального показника конкурентоспроможності дозволяють визначити оптимальний варіант застосування комплексу гірничотранспортного устаткування на глибоких залізородних кар'єрах окремих ГЗК, що дозволить підвищити ефективність гірничого

виробництва в найближчій перспективі (табл. 3).

Таблиця 3

Оптимальні варіанти поєднання гірничого устаткування по технологічним процесам видобутку і переробки залізорудної сировини на ГЗК

Тип операції	Буровибухові роботи	Екскавація	Транспортування	Дроблення
ПАТ «ІнГЗК»	СБШ-250 МНА	Hitachi EX 2500-6	САТ-785С	ККД 1500/180
ПАТ «ПівдГЗК»	СБШ-250 МНА	ЕКГ-8І	БілА3-75131**	ККД 1500/180
ПАТ «ПівнГЗК»	Atlas Copco ROC-L8*	Hitachi EX 3600-7	БілА3-75131	ККД 1500/180
ПАТ «ЦГЗК»	СБШ-250 МНА	ЕКГ-8І	ТЕМ 2	ККД 1500/180

\*та \*\* - устаткування використовується для певних робіт: відповідно заоткоска укосів уступів та транспортування гірничої маси (сирої руди) на нижніх горизонтах кар'єра.

Дана таблиця характеризує оптимальність використання гірничого устаткування з економічної точки зору, проте вона не враховує особливості технологічних процесів. Так, при транспортуванні руди на глибоких горизонтах кар'єру ПАТ «ПівдГЗК» доцільно використовувати БілА3-75131, проте їх використання на всіх етапах транспортування неможливе, що викликано специфікою розробки родовища з використанням залізничного транспорту, зокрема, електровозів та тягових думпкарів. Щодо станка Atlas Copco ROC-L8, то він використовується переважно при бурінні контуруотворюючих свердловин, а основна частина бурових робіт виконується СБШ-250 МНА-32.

Існуюча тенденція оптимального поєднання гірничотранспортного устаткування свідчить про те, що підприємства, які проводять активне оновлення основних виробничих засобів (ПАТ «ІнГЗК», ПАТ «ПівнГЗК»), мають значно кращі показники фондорентабельності на відповідних видах робіт. Разом з тим, на бурових роботах переважно використовують СБШ-250МНА, адже використання іноземного устаткування Atlas Copco потребує значних капіталовкладень для їх придбання, що, враховуючи обмежені фінансові можливості більшості вітчизняних гірничорудних підприємств у найближчій перспективі є досить проблематичним. Аналогічна ситуація характерна і для екскавації, де використання Hitachi EX 2500-5 є найбільш рентабельним. Дана ситуація є доказом того, що підприємствам ГМК України необхідно сприяти оновленню гірничого обладнання та зменшувати відсоток зносу основних засобів, який у середньому досягає 70 %.

Проте варто зауважити, що переоцінка вартості основних засобів на гірничозбагачувальних підприємствах не дозволяє в повній мірі здійснити об'єктивний аналіз ступеню їх зносу. Це зумовлює виключну увагу до необхідності оцінювання технічних ресурсів з позицій лише кількісної, а не якісної складової: коефіцієнту прогресивності технічних ресурсів, частки устаткування, що відповідає світовим аналогам, середній строк його експлуатації. Вітчизняні гірничозбагачувальні підприємства значно відстають від світових лідерів з виробництва залізорудної сировини, що викликано не лише зношеністю основних засобів, а й існуючим рівнем техніко-технологічної складової та недостатньою інноваційністю гірничого виробництва.

Висновки та напрямки подальших досліджень. Проведені дослідження і отримані результати щодо визначення ефективності застосування комплексів гірничотранспортного устаткування на гірничо-збагачувальних комбінатах підтверджують їх об'єктивну необхідність і повинні використовуватись при формуванні конкурентоспроможної відкритої гірничої технології при подальшому її застосуванні.

Подальші дослідження доцільно продовжувати в напрямку удосконалення методики визначення конкурентоспроможності підприємств ГМК України та можливого застосування інтегрального показника конкурентоспроможності на прикладі інших видів товарної продукції та галузей промисловості.

#### Список літератури

1. Шершньова З. Є. Стратегічне управління / З. Є. Шершньова, С.В. Оборська [Підручник]. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2004. — 699 с.

2. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропівного. — Вид. 3-тє, без змін. — К.:КНЕУ, 2006. — 528 с.

Рукопис подано до редакції 19.03.14